РАССМОТРЕНО
Руководитель ШМО
Магомедова А.А.

УТВЕРЖДЕНО
И.о. директора школы
Идрисов.Р.Л
Приказ №32 от 31.08.2023г.

Рабочая программа

По родному языку для 4 класса

Учителя начальных классов

ГКОУ РД «Новохелетуринская СОШ Ботлихского района»

АВАР МАЦ1АЛЪУЛ ПРОГРАММАЯЛЪЕ БАЯН

0,5 саг1ат анкьида жаниб (кинабниги 17 саг1ат)

Т1ехь – Авар мац1 . 4 класс. Г1аммаб лъай кьолеб школалъул ц1алул пособие. Автор Х1.С. Вакилов. Москва Санкт-Петербург , Просвещение 2019

Программаялъе баян

Программа хIадур гьабуна байбихьул школалда тIуразаризе хIисабалде росарал хIасилалги, Обществоялда инсанасул рухIияб рахъ, хьвадачIвадиялъул къагIидаби церетIеялъул ва гьесие тарбия кьеялъул концепцияги, Байбихьул школалъул лъайкьеялъул федералияб пачалихъияб стандартги Х1.С. Вакиловасул авторскияб программаги кьочIое росун.

Учебно-тематический комплект:

4 класс - Х1.С.Вакилов "Авар мац1"

4 классалда 17 сагIат кьун буго, анкьида жаниб 0,5 саг1ат, ц1алул анкь – 17.

Курс лъугIун хадуб кьолел хIасилал

Байбихьул школа лъугIарал цIалдохъаби гьал хадусел хIасилазде щола:

Напсиял хIасилал

1. Жиндирго ВатIаналдаса, Россиялъул ва Дагъистаналъул миллатаздаса гьезул тарихалдаса чIухIиялъул асар бижизаби, жив цо кинаб бугони къавмалъул ва миллаталъул чи вукIин бичIчIи.
2. Цоцазда рухьарал, амма цоцазда релълъинчIел тIабигIаталдехун, миллатаздехун, маданиятаздехун ва диназдехун цолъи цIунараб, айкIибикьичIеб, обществоялда гIадамазул гIумруялда, гьезул гьоркьоблъиялда бухьараб бербалагьи бижизаби.
3. Цогидал миллатазул маданияталдехун ва гьезул тарихалдехун, гьединго батIияб пикруялдехун цIуна-къараб балагьи бижизаби.
4. ЦебетIун хисулеб дунялалде черх ругьунлъизаби.
5. ЦIалиялдехун интерес бижизаби.
6. Обществоялда чиясул хьвада-чIвадиялъул къагIидабазул ва гIадамазул гIумруялда, гьезул гьоркьоблъиялда бухьараб (ай социалияб)ритIухълъиялъулги эркенлъиялъулги кьучIалда жинца гьарурал ишазул жавабчилъиги жибго жиндаго чIараб, цогиялда бухьинчIебхасиятги цебетIезаби
7. Эстетикиял бичIчIиял, хIажалъаби ва бечелъаби лъугьинари.
8. Цогидал гIадамазе кумекалъе хIадурав, ният лъикIав, хIалхъублъи гьечIев, гIадамазе лъикIлъи гьабулев инсан вахъинави.
9. ГIел бащадазда ва цIикIкIаразда цадахъ хIалтIизеги щулияб гьоркьоблъи гьабизеги бугеб бажари цебетIезаби, тIадкIалъай бугеб, дагIбадулаб ахIвал-хIалалдаса ворчIизе нух батиялъул бажари цебетIезаби.
10. ХIинкъи гьечIеб, паракъатаб, чорхое (сахлъиялъе) пайдаяб гIумру гьабизе мурад лъей; творческияб хIалтIуде гъира ккезаби, ай творческияб къагIидаялъ хIалтIизе бугеб бажари цебетIезаби; материалиял ва рухIиял бечелъабазул тIалаб-агъаз гьабизе бажари.

Метапредметиял хIасилал

1. ЦIалиялъул мурадал ва масъалаби цере лъезе ва гьел тIуразариялъул къагIидаби ралагьизе бажари.
2. Цебе лъураб масъалаялде ва гьеб масъала тIубазабиялъул шартIазде балагьун, жиндирго цIалиялда рухьарал ишазе къимат кьезеги, гьезда хадуб хал кквезеги, гьезул план гьабизеги бугеб бажари лъугьинаби.
3. Информация кьезе ишараялъулгин символикиял алатаздаса пайда боси.
4. Хурхен гьабиялъул, ай бухьеналъулал ва нахъгIунтIиялъулал масъалаби тIуразе, каламалъул алатал жигаралда хIалтIизари.

5. Информация балагьиялъул (баян кьолел тIахьаздаса), гьеб бакIариялъул, гьелда тIад хIалтIиялъул, гьелъул анализ гьабиялъул, гьеб гIуцIиялъул ва кьеялъул, гьелъул магIна бичIчIизабиялъул батIи-батIиял къагIидаби хIалтIизари.
6. Цере лъурал мурадазда ва масъалабазда рекъон, батIи-батIиял стилалъул ва жанразул текстал бичIчIун цIализе бажари.
7. Цо чIванкъотIарал предметметал дандекквезеги, гьезул анализ ва синтез гьабизеги, гьел гIаммлъизаризеги, кинал ругониги гIаламатаздалъун тIелазде рикьизеги, цоцада релълъинаризеги, гIиллаялъулабгин цIех-рехалъулаб бухьен чIезабизеги, гьезда тIаса пикрузагьир гьабизеги бажари, ай логикиял хIалтIаби гьаризе лъай.
8. Накъиталъе гIахьаллъи гьабулев чиясухъ гIенеккизеги, диалогалъулъ гIахьаллъизеги, батIи-батIиял пикраби рукIиналъе ва щибасул жиндирго хасаб пикру загьир гьабизе ихтияр букIиналъе мукIурлъизеги, жиндирго пикру загьир гьабизеги, гьелъие далил бачинеги разилъи.
9. ГIаммаб мурад цебе лъезеги гьеб тIубазабиялъул нухал ралагьизеги бажари; цадахъ гьабулеб хIалтIи щибасда гьоркьоб бикьизе, къотIи-къай гьабизеги, цадахъаб хIалтIулъ цоцазда хадуб хал кквезеги, данд рекъон кколеб хIалалъ жиндир ва сверухъ ругезул хьвада-чIвадиялъе къимат кьезеги бажари.
10. Лъилниги рахъ кквечIого, щивас загьир гьабураб пикруги хIисабалде босун, дагIба-рагIи къотIизе бажари.
11. Предметиял ва предметазда гьоркьосел аслиял бичIчIиял лъай.
12. ЦIалулъ жинца кьолел лъикIал яги квешал хIасилазул гIилла бичIчIизеги, нагагьлъун цIалулъ нахъе ккани, гьениса ворчIизеги бажари.

Предметиял хIасилал

1. Россиялда ва Дагъистаналда батIи-батIиял мацIал ва маданиятал рукIинги, гьел цоцада рухьарал рукIинги, мацI щибаб миллаталъул аслу кколеблъиги бичIчIи.
2. МацI миллияб маданияталъул аслуги гIадамал цоцада ричIчIиялъул ва гьезда гьоркьоб бухьен чIезабиялъул алатги кколеблъи цIалдохъабазда бичIчIи; авар мацI Дагъистаналъул пачалихъияб мацI кколеблъиги, гьелъ магIарулазул миллатал цоцада рухьинарулеблъиги лъай.
3. Авар мацIалъул (битIунабиялъул, лексикаялъул, грамматикаялъул, битIунхъваялъул, лъалхъул ишараби лъеялъул) нормабазул ва каламалъул этикаялъул къагIидабазул хIакъалъулъ авалиял баянал лъай.
4. Инсанасул гражданлъи ва гIаммаб культура бихьизабулеб гIаламат хIисабалда битIараб кIалзул ва хъвавул каламалдехун лъикIаб бербалагьи букIинаби.
5. ЗахIматал гурел текстал гIуцIулаго, бухьеналъулал масъалаби тIуразаризе, дандекколел мацIалъул алатал тIаса рищизеги, цогидазда
кIалъалаго, цере лъурал мурадазул, масъалабазул ва мацIалъул алатазул хIисаб гьабизеги бажари.
6. ГъалатIал гьечIеб хъвай-хъвагIаялъ жиндирго культураялъул даража загьир гьабулеблъи бичIчIи; текстал хъвалаго, лъалхъул ишараби лъеялъул ва битIунхъваялъул къагIидабаздаса (правилабаздаса) пайда боси. Хъвараб жоялъул хал гьабизе бажари.
7. Фонетикаялъул ва графикаялъул, лексикаялъул, рагIи лъугьиналъул (морфемикалъул), морфологиялъул ва синтаксисалъул; мацIалъул аслиял бутIабазул, гьезул гIаламатазул ва гьел каламалъулъ хIалтIизариялъул хаслъабазул хIакъалъулъ авалиял баянал лъай.
8. МацIалъул грамматикиял категориял, гьелъул аслиял бутIаби ратIа рахъизе лъаялъул ва гьезул анализ гьабиялъул бажариял лъугьинари.

Курс лъазабун лъугIун хадуб кьолел хIасилал

ЦIалдохъаби ругьунлъула:
- кIалзул ва хъвавул диалогияб ва монологияб калам цебет1езабизе;
- цоцада хурхен гьабиялъулаб бажари цебет1езаби;
- гьаркьал хIарпаздалъун рихьизаризе, гьаркьазул анализ гьабизе;
- геминатал битIун абизе ва гьел хIарпаздалъун рихьизаризе;
- лабиалиял гьаркьал битIун абизе, гьел хIарпаздалъун рихьизаризе;
- къокъаб тексталъулъ предложениял ратIа гьаризе;
- предложение гIуцIизе (бицун);
- предложениялъулъ рагIаби рихьизаризе;
- рух1ияб ва эстетикияб бич1ч1и лъугьин;
- творческияб къаг1идаялъ х1алт1иялъул бажари цебет1езаби;
- предложениялъул интонация цIунизе;

- тексталъул тема баян гьабизе, гьелъул аслияб пикру загьир гьабизе, текст бицине;
- тексталъулъ цоцазда рухьарал магІнаялъул рахъалъ дандекколел рагІабазда хадуб халкквезе;
- сураталдасан яги гІумруялъулъ лъугьараб асаралдасан текст гІуцІизе, тексталъе цІар ургъизе, гьелъие суалал лъезе;
- форма хисарал предложениял ва текстал гъоркь рукІахъе къачІазе ва гьезул анализ гьабизе;
- рагІабаздасан предложение, предложенияздасан текст гІуцІизе ва гьезуланализ гьабизе;
- мугІалимасул кумекалдалъун абулеб къагІидаги хъвалеб куцги батІиял рагІаби баян гьаризе, битІун хъван ругищали хал гьабизе кколел рагІаби ратизе;
- предметал, предметазул гІаламатал, гьезул ишал рихьизарулел рагІабазе суалал лъезе, гьел рагІабазе къваригІарал магІнаялъулал суалал тІаса рищизе.

Курсалъул материал

Хъвай-цІали малъи

Хъвай-цІали малъи гІуцІун буго кІиго бутІаялдасан:

1. ХІадурлъиялъул заман.

2. ХІарпал малъулеб (букварияб) заман.

Хъвазе ц1ализе малъула гьаркьилаб аналитикиябгун синтетикияб методалдалъун.

Гьеб К1иябго заманалда муг1алимас унго-унгояб к1вар кьезе ккола лъималаз гьаркьал рит1ун рахъиялде, гьезда хъвазе-ц1ализе малъиялде, гьезул раг1ул нахърател бечед гьабиялде, калам цебет1езабиялде.

Фонетика. Каламалъул гьаркьал ва гьезул характеристика. РагІул магІнаги гьелъул гьаркьилаб гІуцІиги цоцада рухьарал рукІин бичІчІи. РагІулъ жалго жидедаго чІарал гьаркьал рихьизари. РагІулъ гьаркьазул къадар ва тартиб чІезаби, сипат-суратаблъулалгин символиял схемабазулъ гьел хъвай. Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ратІа гьари. Гьел схемабазулъ рихьизари. Абиялъул бищунго гьитІинаб бутІа хІисабалда слог. РагІаби слогазде риххи, рагьарал, къарал ва рахарал слогал. Ударение. РагІулъ ударение тІаде кколеб бакІ бихьизаби, ударение бугелги ударение гьечІелги слогал ратІа рахъи, РагІабазул слогалъулабгин гьаркьилаб анализ гьабизе (рагІулъ гьаркьазул къадар чІезабизе, рагІул бетІералда, бакьулъ, ахиралда букІаниги, гьеб гьаракь бугеб бакІ лъазе, ударение бугеб слог бихьизабизе) лъай.

Графика. Гьаркьал ва хІарпал ратІа рахъи: хІарп гьаркьил ишара ккола. Гьаркьал хІарпаздалъун рихьизаризе бажари. Е, ё, ю, я рагьарал хІарпал. Ъ гьаракь ва х1арп. Ь хІарп. Гьез тІубалеб хъулухъ. Авар алфавиталъулгун (хІарпазул тартибалъулгун) лъай-хъвай гьаби.

ЦІали. Слогалккун цІалиялъул бажари лъугьинаби. Лъимералъул хасаб темпалда дандекколеб хехлъиялда слогалккун ва рагІабиккун цокІалаяб цІали. РагІаби, рагІабазул дандраял, предложениял ва къокъал текстал бичІчІун цІали. Лъалхъул ишарабазда рекъон лъалхъи гьабун ва интонация цІунун, цІали. ЗахІматал гурел гьитІинал текстал ва кучІдул бичІчІун ва пасихІго цІалиялъул бажари цебетІезаби. Живго жиндаго чІун яги мугІалимасул кумекалдалъун цІалараб текст, такрар гьабун (ай цІидасан), бицин. РагІаби, къокъал предложениял, захІматал гурел гІитІинал текстал гІедегІичІого битІун цІализе ругьун гьари. МугІалимас абун яги тІаде балагьун, хъвараб жо хал гьаби мурадалда хал кквезе, битІунхъваялъул къагІидабиги цІунун, цІализе ругьун гьари.

Хъвадари. Хъвадарулаго битІун гІодор чІезе, тетрадь партаялда лъезе, ручка, къалам битІун кквезе лъимал ругьун гьари. КІудиял ва гьитІинал хІарпал битІун хъвазе ва гьел рагІабазулъ цолъизаризе бажари. Гигиеналъул нормабиги цІунун, хІарпал, слогал, рагІаби, предложениялхъвазе ругьун гьари. БацІцІадаб ва бичІчІулеб (ай бигьаго цІализе кІолеб) хатІалъ хъвадаризе лъай. Цин мугІалимас тетрадазда кьурал, цинги азбукаялда ругел рагІаби ва предложениял, тІаде балагьун, хъвазе лъай. МугІалимас абурал рагІухъе хъвалел рагІаби ва гьединал рагІабаздаса данде гьарурал предложениял хъвазе бажари. Текст, тІаде балагьун битІун хъваялъул тартиб ва къагІидаби лъай. ХІарпаздалъун рихьизаруларел графикиял гІаламатаз (ай рагІабазда гьоркьоб хутІараб чІобогояб бакІалъ, рагІаби цо мухъидаса цоги мухъиде рикьун росиялъул ишараялъ) тІубалеб хъулухъ бичІчІи.

РагІи ва предложение. РагІи анализ гьабиялъул материал ва цІех-рех гьабиялъул предмет (ай объект) кколеблъи бичІчІи. РагІул лексикияб магІнаялда хадуб халкквей.РагІи гьаркьаздасан гІуцІун

букIунеблъи лъай. Цоцазулгун гьоркьоблъи гьабиялъулъ рагIул бугеб кIвар лъай. Предметал, предметазул гIаламатал ва предметазул ишал рихьизарулел рагIаби каламалъулъ битIун хIалтIизаризе бажари. РагIаби ва предложениял ратIарахъизе бажари. Предложениялъулъ рагIаби ратIа гьаризе, гьезул тартиб хисизе бажари. Предложениялъулъ интонация цIунизе лъай.

БИТ1УНХЪВАЙ

ТIоцебесеб классалда гьал хадусел битIунхъваялъул къагIидабазулгун лъай-хъвай гьабула:
- рагIаби ратIатIун хъвай;
- геминатал ва лабиалиял гьаркьал хIарпаздалъун рихьизари;
- хасал цIаразул бетIералда ва предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъай;
- рагIаби слогалккун цо мухъидаса цоги мухъиде роси;
- предложениялъул ахиралда лъалхъул ишараби.

Калам цебетIезаби. Тексталъул хIакъалъулъ авалияб бичIчIи. Тексталъулъ предложениял ратIа гьари. Тексталъулъ предложениял цолъизари. ГIенеккун рагIараб ва жинцаго цIалараб текст бичIчIи. Берзулгин сипатиял мисалазул (моделазул) кумекалдалъун каламалъул хIакъалъулъ авалияб бичIчIи лъугьин. Схемазул кумекалдалъун калам магIна бугел бутIабазде биххи. Предложенияздасан бухьараб текст гIуцIи. Жиндир гIумруялъулъ ккарал лъугьа-бахъиназул, хIаязул хIакъалъулъ, сюжетияб сураталдасан гьитIинабго хабар херхине бажари. БицанкIабазе жавабал кьезе, кучIдул рекIехъе лъазаризе; кицаби, абиял каламалъулъ хIалтIизаризе, рекIехъе лъазарурал кучIдул пасихIго рикIкIине бажари.

Авар мацIалъул курс

4класс

РагIи. Предложение. Текст. Калам. ГIадамазе калам сундуе къваригIун бугеб. Каламалъул бутIа хIисабалда рагIи. МагIнаялъул рахъалъ данде кколелрагIаби цоцазда рухьин. Каламалъул бутIа хIисабалда предложение, текст ва гIумруялда жаниб гьезул бугеб кIвар.

РагIабазул бетIералда кIудияб хIарп.Гьаркьал ва хIарпал. Гьаркьал ва хIарпал. Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал. Рагьарал варагьукъал гьаркьал рихьизарулел хIарпал. Авар мацIалъе хасиятал рагьукъал гьаркьал: Геминатал ва гьел рихьизарулел хIарпал: Лабиалиял гьаркьал ва гьел рихьизарулел хIарпал:

Каламалъул бутIаби. Щив? щий? щиб? щал? абурал суалазе жаваблъун рачIунел рагIаби предметал рихьизарулел рагIаби ккей. Кинав? кинай? кинаб? кинал? абурал суалазе жаваблъун рачIунел рагIаби предметазул гIаламатал рихьизарулел рагIаби ккей. Щиб гьабураб? Щиб лъугьараб? Щиб гьабулеб бугеб? Щиб лъугьунеб бугеб? абурал суалазе жаваблъун рачIунел рагIаби предметалъул иш бихьизабулел рагIаби ккей

Авар мацlалъул календарно-тематикияб план 4 класс (анкьида жаниб 0,5 сагlат, кинабниги – 17 сагlат)			
№	*Дарсил тема*	Са гlат	Къо-моцl
1.	***Каламалъул бутlа. Хlисабалда предложение*** ***Жидеца бицунеб жоялъул мурадалде балагьун предложениялъул тайпаби. Интонациялде балагьун, предложениялъул тайпаби.***	*1*	
2.	***Предметияб цlар. Предметияб цlаралъул жинс.*** ***Предметияб цlар гlаммал ва хасал цlарал***	*1*	
3.	***Предметияб цlаразул гlадатал падежал.*** ***Сочинение «Меседилаб хасалихълъи»*** ***Аслияб падеж.***	*1*	
4.	***Диктант. Актив падеж. Хаслъул падеж.***	*1*	
5.	***Кьовул падеж. Бакlалъул падежал.*** ***Лъида? Лъиде? Лъидасан?***	*1*	
6.	***Лъихъ? Лъихъе? Лъихъан?*** ***Лъилъ? Лъилъе? Лъилъан?***	*1*	
7.	***Лъикьа? Сундукьа? Творческияб диктант.*** ***Киб? Кибе? Кисан?*** ***Глагол такрар гьаби.***	*1*	
8.	***Прилагательное.*** ***Прилагательноял падежазде свери.*** ***Цlарубакl.***	*1*	
9.	***Хабариял, суалиял ва ахlул предложениял.*** ***Предложениялъул бетlерал членал***	*1*	
10.	***Сочинение «Нужее цlалдезе бокьулищ»?*** ***Предложение.***	*1*	
11.	***Предложениялда жанир магlнаялъул рахъалъ рухьарал рагlаби.*** ***Предложениялъул бетlерал членал.*** ***1-2-3 гьумеоалъул цlарубакlал.***	*1*	
12.	***Предложениялда жанир магlнаялъул рахъалъ рухьарал рагlаби.*** ***Тайпа цоял членал.***	*1*	
13.	***Цlарубакlал ритlун хъвай.*** ***Тайпа цоял членал цолъизарулеб куц.*** ***Глагол.***	*1*	
14.	***Тайпа цоял членал цолъизарулеб куц.*** ***Глаголияб цlар.***	*1*	
15.	***Тайпа цоял членазда цадахъ я , ялъуни , амма союзал.*** ***Тайпа цоял членалгун лъалхъул ишараби.*** ***Гlадатал глаголал лъугьунеб куц.***	*1*	
16.	***Гlахьалаб заман . Журарал глаголал.*** ***Тайпа цоял членазда цадахъ я , ялъуниамма союзал.***	*1*	
17.	***Жинсиял ва жинсиял гурел глаголал.*** ***Глаголалъул гьанже заман.*** ***Контролияб диктант***	*1*	